

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Дьоміна Г. А.

доцент кафедри галузевої психології та психології управління
Інституту соціальної роботи та управління
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Сучасний етап розвитку соціальної сфери в Україні показує необхідність професійного підходу до цієї діяльності, що в свою чергу, вимагає особливої уваги до формування професійно важливих якостей фахівця даної сфери.

Професійні та особисті якості фахівця соціальної сфери виділялися видатними родоначальниками класичних підходів у психології (З. Фрейд, К. Юнг, В. Франкл, Ж.-П. Сартр, К. Роджерс, Ф. Перлз тощо). Вченими були виділені певні особисті якості, які є найбільш професійно важливими рисами для фахівця соціальної сфери: автентичність, конгруентність, безумовне ставлення до почуттів клієнта, розвинена мова, проникливість, емоційна стабільність тощо [3].

Сучасні науковці підкреслюють, що особисті якості визначають успішність діяльності, яка становить модель особистості ефективного фахівця [4, с.74-75]. У зв'язку з цим, фахівець соціально-психологічної сфери повинен володіти певними особистісними рисами, якостями та характеристиками: відповідальність, конгруентність, безоціночне ставлення до клієнтів, проникливість, емпатійність, витримка, комунікабельність, емоційна стабільність, вольова стійкість, самостійність тощо. Однією з найважливіших компонентів становлення особистості фахівця соціальної сфери є його самостійність.

Предметом нашого дослідження є особливості розвитку самостійності студентів як невід'ємної характеристики фахівця соціальної сфери. Наше завдання полягає у виявленні рівня розвитку та особливостей даного феномену.

Самостійність полягає в умінні людини самостійно мислити, приймати обдумані рішення, орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях та відповідально втілювати їх у життя. Вона знаходить свій вияв в ініціативності, а саме – у вмінні діяти по-своєму, згідно з особистими переконаннями, в умінні добровільно, усвідомлено брати на себе більшу відповідальність. Отже, важливою складовою фахівця соціальної сфери є самостійність.

Ми розглядаємо самостійність як інтегровану якість особистості, що розвивається та виявляється в різних видах діяльності на основі свідомої мотивації та обґрунтованості дій і характеризується вищеназваними ознаками: активність, ініціативність, бачення проблеми, відповідальність, впевненість у своїх силах та здібностях, здатність до передбачення результатів діяльності, здатність до самооцінки, до самоконтролю тощо [2].

Відповідно до завдань нашого дослідження, ми виявили рівень розвитку самостійності за методикою Р. Кеттелла. Рівень самостійності у більшості студентів першого курсу – низький. Для 60% всіх досліджуваних студентів характерними є несамостійність, залежність. У своїй поведінці вони орієнтуються на думку групи, потребують постійної підтримки з боку оточуючих, поради та схвалення (орієнтир на соціальне схвалення). Вони надають перевагу жити та працювати разом з іншими не тому, що є дуже комунікабельними, а швидше тому, що у них відсутня ініціатива та сміливість у виборі власної лінії поведінки.

Середній рівень самостійності мають 30% першокурсників. Вони лише в деяких питаннях виявляють самостійність та незалежність. У поведінці орієнтуються то на думку групи, то свої пріоритети ставлять на перше місце. Рідко приймають самостійні рішення та найчастіше відповідальність перекладають на плечі оточуючих. Частина таких студентів добре

пристосовується до оточуючих і, якщо потрібно, отримує підтримку з боку дорослих та однолітків.

Лише 10% усіх досліджуваних студентів мають високий рівень самостійності. Для них характерні незалежність у поглядах, самостійність; вони переконані, що дана цінність потрібна майбутньому фахівцю соціальної сфери. Ця молодь за власною ініціативою не шукають контакту з оточуючими, намагаються все робити самостійно (самі приймають рішення, самі вимагають його виконання, самі несуть відповідальність). Вони готові пожертвувати будь-якими зручностями заради збереження своєї незалежності. Не можна сказати, що вони зневажають людей, просто вони не потребують підтримки та схвалення з боку оточуючих, а також самостійно долають труднощі, що виникли під час спілкування.

У вузівській роботі спостерігаються деякі недоліки щодо становлення самостійності у студентів, майбутніх фахівців, а це свідчить про низький рівень самостійності в майбутній професійній практиці, що може призвести до непослідовності, хаотичності в поведінці та діяльності. Але від простої здатності усвідомлювати самостійність до її перетворення у стійку якість особистості шлях нелегкий. Очевидно, що одним із головних завдань системи виховання повинно бути саме формування та розвиток самостійності як риси характеру особистості майбутнього фахівця соціальної сфери.

Проблеми щодо становлення особистості фахівця соціальної сфери, його компетентності та професійного становлення широко обговорюються на міжнародних науково-практичних конференціях останніх років: психологічна готовність до діяльності в соціальній сфері, сформоване професійне мислення та вміння самостійно аналізувати конкретну ситуацію, оцінювати можливі наслідки та брати відповідальність за обрані рішення, які часто пов'язані з життям людини (Д.Д. Бибик); психологічні якості; морально-етичні та вольові якості (емпатійність, тактовність, терпимість, витримка, моральність, етична поведінка, конфіденційність, відповідальність, емоційно-позитивне ставлення

до людей); професійно-операційні якості і здібності (професійні знання та організаторсько-комунікативні здібності) Т.В. Матвійчук [1].

Професійна підготовка вищого навчального закладу вимагає від організаторів навчально-виховного процесу неабияких зусиль щодо формування не тільки професійних знань, умінь та навичок, але й формування творчої, активної, ініціативної, відповідальної і самостійної особистості майбутнього спеціаліста, тобто виховання та розвитку відповідних якостей, властивостей особистості фахівця соціальної сфери.

Література:

1. Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції [“Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери”], (15 листопада 2012 р.). – Хмельницький: ХІСТ Університету «Україна», 2012. – 300 с.

2. Дидусь Н.И. Формирование самостоятельности как профессионально значимого качества личности будущего учителя: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Н.И. Дидусь. – К., 1988. – 23 с.

3. Дьоміна Г.А. Психологічні особливості самостійності юнаків в структурі особистісної зрілості щодо подружнього життя // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип.25 : [зб. наук. праць] – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – С. 138-144. – (Серія: Філософія, педагогіка, психологія).

4. Кириленко Т.С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навч. посібник / Кириленко Т.С. - К.: Либідь, 2007. - 256 с.